

MATTI HINTIKKA

johtaja (vt.)

Tahto-urheilumuseo

matti.hintikka@tahto.com

Urheilukirjavuosi 2025

- tasokasta seurahistoriaa ja ymmärrystä ihmisyydestä

Urheilukirjavuosi 2025 koostui viime vuosien valtatrendin mukaan erityisesti keskustelua herättäneistä elämäkertoista. Melko paljon ilmestyi myös urheiluseurojen eri kokoisia ja muotoisia historiateoksia.

SUURIMMAN OSAN URHEILUKIRJOISTA saattoi viime vuonnakin sijoittaa tietokirjallisuuden luokkaan. Mukaan mahtui myös runoa, romaania sekä lasten ja nuorten kirjallisuutta.

Vuoden urheilukirjan valitsi taitoluisteluareenoilta tuttu kaksikko **Susanna Rahkamo** ja **Petri Kokko**. Pariskunta päätyi valinnassaan näyttävään seurahistoriaan *Vapaisiin tuuliin – Helsingin Työvään Pursiseura 1925–2025*, jonka on kirjoittanut **Pirkka Leino**. Suomen Urheilumuseosäätiö palkitsi Vuoden urheilukirjan nyt 46. kerran, mikä tekee kilpailusta yhden pitkäikäisimmistä kirjallisuuspalkinnoista.

Valitsijoiden palkitsemisperusteluissa todetaan, että *Vapaisiin tuuliin* on erinomaisesti toteutettu historiateos, jonka tarina on sidottu kiinnostavalla tavalla aikaan ja Suo-

men historiaan. Teoksen kuvitukseen on panostettu ja se sisältää runsaasti historiallisesti merkittäviä, hienoja kuvia. Laadukkaan teoksen viimeistelee kaunis taitto ja painoasu.

Satavuotiaan pursiseuran historia kertoo yhteisöstä, joka on rakennustalkoineen ja retkineen enemmän kuin urheiluseura.

Toinen kirjakauden loistelas urheiluseurahistoria oli Kosken Kaiun sataa toimintavuotta juhlistanut *Kosken Kaiu 1925–2025*. Teos ei päässyt jääviyssiä mukaan Vuoden urheilukirja -finalistien joukkoon, sillä Urheilumuseosäätiö tuotti teokseen osan sisällöstä ja teoksen toiseksi tekijäksi merkitty dosentti **Ossi Viita** on Urheilun ja liikunnan kulttuurikeskus Tahdon toimivapaalla oleva tutkimuspäällikkö.

Vuoden urheilukirja 2025

Vapaisiin tuuliin – Helsingin Työvään Pursiseura 1925–2025
Pirkka Leino, Helsingin Työvään Pursiseura

Vuoden urheilukirja -finalistit 2025:

Antiliikkuja – miten liikunnan vihaaja yritti oppia liikkumaan
Laura Pörsti, Gummerus

Ihmepoika Leon -kirjasarja:
Ihmepoika Leon
Enkelin nyrkki
Skorpionin isku
Jukka Behm, Tammi

Suomi–Ruotsi maaottelu – 100 vuoden tähtihetket
Juha Kanerva ja Teijo Piilonen, Readme.fi

Yli kaiken – Wilma Murto
Hippo Taatila, Tammi

Urheilun ja liikunnan kulttuurikeskus Tahdossa marraskuussa järjestetyssä Urheilukirjaillalla Kosken Kaiun puheenjohtajana toiminut **Esko Heikkinen**, historiateoksen toinen tekijä, tiivistä laadukkaan seurahistorian reseptin kolmeen kohtaan: aika, raha ja intohimo. Samalla reseptillä syntyy epäilemättä muutakin laadukasta kirjallisuutta ja kulttuurituotteita.

Seurahistorioiden kohdalla päädytään usein säästösyistä vapaaehtois kirjoittajaan, joka tuntee aiheen omakohtaisesti, mutta joka ei välttämättä omaa lainkaan aiempaa kirjoittamiskokemusta. Samoin historiahankkeeseen varataan turhan lyhyt aika. Kosken Kaiun yli 600-sivuisen historiateoksen taustalla oli kymmenen vuoden hanke. Pitkä hanke aika mahdollisti myös rahoituksen jakamisen useille vuosille, mikä on ehdottomasti käyttökelpoinen vinkki kaikkien pienen budjetin toimijoiden kirjahankkeisiin.

Käytännössä Kosken Kaiun historia koostui kolmesta kokonaisuudesta, joista ensimmäisenä Ossi Viidan kirjoittama tutkimusosuus, sen jälkeen seuran omien toimijoiden haastattelu- ja muisteluosuudet ja lopuksi kattava tilasto-osio. Rakennetta on harkitsemisen arvoinen muihinkin kansalaistoimintaa esittäviin teoksiin. Yksittäisenä esimerkkinä kirjan oivalluksista toimii henkilöesittelyosuus, jossa seuran menestyneimmät yleisurheilijat **Mikko Levola** ja **Tuomas Salinen** esittelevät toisensa.

Urheilukirjavuoden kolmas historianosto kohdistuu **Aapo Roseliuksen** teokseen *Föregångarna – Helsingfors Gymnastikklubb 150 år*. Ammatillaisen osaaminen näkyy kirjassa, joka avaa pikkuhiljaa alkavaa urheiluseurojen 150-vuotishistorioiden aikaa. Vaikka jo satavuotishistorioiden kohdalla uumoiltiin, mahtavatko nämä jäädä viimeisiksi kirjamuotoisiksi historioiksi, tulevaisuus näyttää taas valoisalta. Vuoden urheilukirja tullaan vielä hyvän aikaa valitsemaan painetussa muodossa toteutettujen teosten joukosta – toki samalla myös äänikirjana näistä ilmestyy yhä useampi.

Laura Pörstin *Antiliikkuja – miten liikunnan vihaaja yrittä oppia liikkumaan* (Gummerus) avaa silmiä sekä liikunnan vihaajan että elämäntapaliikkujan näkökulmasta. Yhtä aikaa lempeää ja terävää huumoria sisältävä henkilökohtaisen liikumishistorian kuvaus edustaa myös laajemmin ajatellen juuri sellaista vuoropuhelua, jota tämä maailma ja aika tarvitsee omaan vahvistusharhaan kietoutumisen sijaan.

Jukka Behm sai 2024 Topelius-palkinnon nuorille suunnatun jalkapallotrilogiensa avausosasta *Ihmepoika Leon*. Kirja oli myös ehdolla lasten ja nuorten Finlandia-palkinnon voittajaksi. Vuoden urheilukirja -kilpailussa kirjasarjat käsitellään kokonaisuutena, joten Tammen kustantama menestysteos oli nyt finalistina yhdessä trilogian jälkiosien kanssa. Behmin kirjasarjassa liikutaan englantilaisen jalkapallon parissa. Ratkaisu on poikkeuksellinen, sillä urheiluaiheet suomalaiset kaunokirjat sijoittuvat yleensä vahvasti suomalaiseen maisemaan tai vähintään päähenkilöillä on suomalainen tausta. Trilogia luo oman ehjän maailmansa, joka houkuttelee lapsia ja nuoria lukemaan koko sarjan.

Iltä-Sanomien ja Urheilulehden kokeneen toimittajakaksikon **Juha Kanerva** ja **Teijo Piilonen** kirjoittama *Suomi–Ruotsi maaottelu – 100 vuoden tähtihetket* (Readme.fi) on

klassinen tietokirja klassisesta urheilutapahtumasta. Kronologisesti etenevä tarina ja tietopaketti kertoo maailmanluokassa jo ainutlaatuisesta, kansallisesti merkittävästä urheilutapahtumasta ja sen sadasta vuodesta – luonnollisesti perusteellisine tilastoineen. Vuosi vuodelta etenevä kerronta voi näyttäytyä tasapaksuna, kun ikimuistoisia hetkiä ei ylenpalttisesti paisutella, mutta vastaavasti se antaa tilaa myös vähemmän tunnetuille sankareille.

Hippo Taatilan kirjoittama elämäkertakirja *Yli kaiken – Wilma Murto* (Tammi) avaa taitavasti tasapainoillen päähenkilön ajattelua jättäen silti tilaa yksityisyydelle. Päähuomio pysyy urheilu-uran ratkaisuissa. Alaviitteissä **Wilma Murron** oma ääni ja huomiot nousevat esiin poikkeuksellisen vaikuttavasti ja aidosti.

Kirjavuoden erikoisuuksiin kuului kaksi **Mika Myllylä** -elämäkerta. Kirjailija **Mika Wickströmin** teos *Mika Myllylän elämä* (Otava) lähestyy traagista aihetta hiihtäjäsankarin lapsuuden perheen, entisen managerin ja aiemman kirjallisuuden kautta. Toimittaja **Marko Lempinen** puolestaan nojaa omassa teoksessaan *Langennut legenda – Mika Myllylä* (Tammi) hiihtäjän myöhemmän perheen, lasten ja ex-puolison, muisteluihin. Kahdesta eri näkökulmasta tehdyt kirjat täydentävät toisiaan. Siinä missä Wickström perustaa tekstinsä, lähteen mainiten, aiempiin teksteihin, Lempinen maalaa paikoin vapaammalla pensselillä erikseen yksilöimättömien haastatteluiden pohjalta. Näin tapahtuu erityisesti Mika Myllylän elämän traagisen käännekohtan, Lahden MM-hiihtojen 2001, kohdalla.

Päihdesairaus oli osa Mika Myllylän tarinaa. Sama osa, mielenterveyden ongelmiin kietoutuneena, leimasi myös suunnistaja **Pasi Ikosen** urheilu-uraa. Hänen vaiheensa on vaikuttavasti tallentanut **Marko Kantomaa** teokseen *Myrskyn suunnistaja – Pasi Ikosen elämä ja kuolema* (Otava).

Toisen suunnistajataustaisen nuoren urheilijan elämä on kulkenut aivan toisenlaisten reitinvalintojen kautta. **Olli Rauste** ei yltänyt suunnistajana maailman huipulle mutta teki sen urheilujuridiikan alalla. Rausteen muistelmateos *Urheilun huippujuristi* avaa poikkeuksellisen näkökulman urheilun kulissien taakse muistuttaen samalla, että urheilussakaan ei asioita voida ratkoa pelkkien vahvojen mielipiteiden, etenkin yleisen mielipiteen, perusteella.

Urheilukirjavuosi 2025 ilahdutti myös kahdella omaelämäkerralla, jotka toivat esiin poikkeuksellista naisnäkökulmaa. **Hilla Blombergin** *Suurella sydämellä – toimittajana ja naisena* käsittelee suomalaista urheilua erityisesti murroskohdassa, jossa piti murtaa urheiluselostamisen ja raportoinnin miehinen linnake. **Leena Huovinen** puolestaan käsittelee kirjassaan *Suoritukselta vapaa alue* (Bazar) urheilua erityisesti kisapapin roolistaan käsin. Vaitiolovelvollisuus rajaa luonnollisesti pois sensaatiotarinat, mutta tarjolla on silmiä avaavaa ymmärrystä huippu-urheilevasta ihmisestä.

Urheilukirjavuodesta 2025 jäävät historiaan myös ensimmäiset selvät merkit tekoälyn tuottamasta tekstistä suoraan julkaistuna. Tekoäly kyllä tuottaa sujuvaa suomea, mutta sen algoritmit kehittävät myös väitteitä, jotka voisivat olla totta – mutta eivät ole. Kirjoittajan, toimittajan ja kustantajan vastuu on uudenlaisen haasteen edessä. ♦